

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ” 2007-2013 г.

Европейски фонд за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

Диагностичен доклад за анализ на съществуващата ситуация в община Елена

Дейност 1.1 по проект

„Подкрепа за устойчиво развитие на туризма в Община Елена чрез обмен на най-добри практики за интеграция на културното и природно наследство „

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и от държавния бюджет на република България

Договор : BG 161PO001/4.2-01/2008/045

Приоритетна ос 4: “Местно развитие и сътрудничество”

Операция 4.2 “Междурегионално сътрудничество”

Схема за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ:

”Подкрепа за междурегионално сътрудничество и обмен на най-добри практики”

Бюджетна линия: BG161PO001/4.2-01/2008

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО
ГЛАВНА ДИРЕКЦИЯ „ПРОГРАМИРАНЕ НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ”

**Изготвил:
Партньор №2
„ИТАЛИАНСКА ТЪРГОВСКА КАМАРА В БЪЛГАРИЯ”**

Съдържание

- I. Уводна част : местоположение, население и инфраструктура на Община Елена**

- II. Туристически ресурси.....**
 - 1. Природен туризъм: географски и природно - антропогенни ресурси**
 - 2. Културен туризъм: културно - исторически ресурси и занаяти.....**
 - 3. Местни селскостопански продукти.....**

- III. Туристически услуги и инфраструктура**
 - 1. Обекти за настаняване и заведения за хранене и развлечения**
 - 2. Развитие на туризма - участие в проекти и програми**
 - 3. Информационни и рекламни дейности. Посещаемост**

- IV. Институции, отговорни за развитието на туризма**

- V. Стратегически документи, свързани с развитието на туризма**

- VI. SWOT анализ на състоянието на туризма в Община Елена**

- VII. Изпълнение на мерките за развитие на туризма**

- VIII. Заключение**

- IX. Източници**

I. Уводна част: местоположение, население и инфраструктура

Община Елена е разположена на територията на Северен централен район в Република България, като граничи със следните шест общини: Община Златарица на север, Община Велико Търново на северозапад, Община Антоново – на североизток, Община Сливен – на изток, Община Твърдица и Община Гурково – на юг. Територията на Община Елена заема площ от 671,4 дка, като надморската височина варира между 100 и 1500 м.

Общинският център – град Елена, е единственият град на територията на общината, в която са разположени общо 124 населени места с общ брой на населението около 11 хиляди души. Най-голяма част от населението на общината, близо 6400 души, е съсредоточено в гр. Елена, както и в ограничен брой от по-големите села. Значителна част от селищата, особено разположените в планинските части, са с брой на жителите до 20 души, над пенсионна възраст. За последното десетилетие, 9 села от общината са обезлюдени, като при запазване на сегашната тенденция, песимистичните прогнози сочат за обезлюдяване на 90% от селищата към 2050 г. Около 30% от населението на общината принадлежи към етническите малцинства и е съсредоточено в няколко села.

Община Елена се характеризира с добре изградена пътна мрежа. Въпреки че категорията на съществуващите пътища е ниска и липсват автомагистрала и първокласни пътища, гъстотата на пътната мрежа (0,66 км/м²) е над средната стойност за страната. Съществува добра комуникационна мрежа – всички населени места на територията на общината са телефонизирани, всички мобилни оператори имат покритие, съществуват затруднения при мобилните комуникации само в ограничен брой населени места. Благодарение на големия брой извори и каптирането на повечето от тях, Община Елена се водоснабдява само от собствени източници. Община Елена има добре изградена електроснабдителната мрежа. Канализационната мрежа е изцяло изградена в общинския център и частично изградена в по-големите села на територията на общината. Проблеми произтичат от факта, че канализационната мрежа е стара и зауства реката, която преминава през града. Във всички населени места от общината има организирано сметосъбиране и сметоизвозване, като основната част от отпадъците са битови и такива от селскостопанска дейност, с изключение на производствените отпадъци, които се депонират на съществуващото депо за ТБО в гр. Елена.

Услуги за населението и посетителите на Община Елена, в това число търговско, здравно и банково обслужване, са добре развити в общинския център - гр. Елена. В града има многопрофилна болница, спешна медицинска помощ, медицински център, районна полицейска служба. В гр. Елена има три банкови клона и банкомати. В останалите селища от Общината липсват самостоятелно здравно или банково обслужване, няма бензиностанции или атосервиси (такива има само на територията на гр. Елена). Образователната инфраструктура е добре развита в общинския център – в гр. Елена има начално и средно-образователно училище, както и частно английско училище. В три от селата в Общината (Беброво, Константин и Майско) има начални училища.

II. Туристически ресурси

1. Природен туризъм: географски и природно-антропогенни ресурси

Според географските особености и разположението на общината, релефът е разнообразен, като в северните части преобладава хълмисто-равнинният, а в южните – планинският, като често срещани са стръмните склонове и дълбоките речни долини.

Предвид географското разположение на общината, регионът се характеризира с богати природни ресурси, благоприятни за развитието на различни видове туризъм. На територията на Община Елена се намират природните резервати “Бяла крава”, представляващ планинска местност с букови гори и варовикови скали, както и “Хайдушки чукар”, на територията на който се наблюдават букови и дъбови гори. Важна природна забележителност е и връх Чумерна (1536 м), който е най-високият в Елено-Твърдишкия дял на Стара планина.

Еленският балкан е известен с гъстите гористи територии, подходящи за природен и ски туризъм. Наченки на организирано туристическо и спортно движение в Еленския край се забелязват още в първите години след Освобождението. Тогава Балканът, закрилник и хайдушка люлка, приютява българина вече не като бунтовник, а като любител на природата и поклонник на величествената и красота.

Община Елена има силно застъпени традиции в областта на българския природен туризъм. Призивът на Алеко Константинов за изкачване на Черни връх през 1895г., от тристата ентузиаста, учредители на Български туристически клуб, седем са били еленчани. Затова съвсем естествено на 14 юни 1901 година се създава Туристическо дружество „Чумерна”, първото в търновския регион и шестото в страната. Малко по-късно през 1908 година е създадено и Физкултурно дружество „Чумерна”. Насърчавано и подкрепяно от местната общественост започва създаването на спортна база. Строят се хижи, игрища, спални, прокарват се туристически маршрути. През 1926 година, с единадесет години закъснение, поради избухването на Първата световна война, е открита хижа „Чумерна”- третата хижа в страната след „Скакавица” и „Алеко”.

Освен изброените в раздел III традиционни услуги и удобства за туристите – хотели, обекти за настаняване и заведения за хранене и развлечения, на територията на Община Елена има голямо разнообразие на допълнителни туристически услуги.

Община Елена разполага със съоръжения за природен туризъм през пролетно - летния, и ски туризъм през зимния сезон. В близост до хижа „Чумерна” се намира ски-писта, дълга 750 метра със ски-влек тип „Помагалски” и ски-гардеробна към хижата със 100 чифта ски. Ски-влек и ски-гардеробна има също и към пистата на село Мийковци. Близко до хижа „Буковец” и в околностите на град Елена, в местността „Ушите” са изградени малки ски-писти. Освен техническите съоръжения, общината разполага и с обучени инструктори и школи за начинаещи.

За да имат възможност гостите на Общината пълноценно да се възползват от природните атракции, се предлагат организирани посещения до различни природни забележителности, преходи по туристически маршрути и екопътеки. Тези организирани мероприятия се осъществяват от водачи към туристическо дружество “Чумерна. Дружеството обединява няколко клуба по интереси, в това число: туризъм, ски-туризъм, спортно катерене, спортно ориентиране и велотуризм. Благодарение на това разнообразие от интереси и дейности, дружеството организира образователни курсове за придобиване на туристически умения, както и курсове по ски през зимния сезон. Съществуват възможности за скално катерене, както на открито (до хижа “Буковец”), така и в зала (изкуствена стена за скално катерене има в спортен комплекс към СОУ “Иван Момчилов” в гр. Елена).

Географските и климатични особености, характерни за региона предоставят благоприятни условия за развитието на зимен и летен туризъм, в това число еко и ловен туризъм. Предпоставки за практикуването на ски туризъм има във високопланинските бази на хижите “Чумерна” и “Буковец”, както и около с. Мийковци. Допълнителни атракции през летния сезон могат да бъдат намерени в открития през 2003 г. спортно развлекателен комплекс в гр. Елена. Комплексът разполага с открит басейн, игрище за тенис на корт, игрище за плажен волейбол и бирария. Открит басейн има и в семеен хотел “Централ в гр. Елена, като басейнът функционира от м. юли 2006 г. В гр. Елена има и закрит плувен басейн. Като голяма туристическа атракция с възможности за развлечения се гостите се е наложил и комплекс “Ханче Боаза”, разположен на 7 км от гр. Елена, който разполага с басейн с джакузи, воден бар, детски кът, чеверме и барбекю.

В района на селата Мийковци и Дрента съществуват добри условия за риболов. За привличане на посетители и любители на риболова, са изградени места за къмпинг и барбекю, но тези обекти са недостатъчно развити и добре поддържани и значителен брой туристи са заявили желание за подобряване на наличните условия и инфраструктура. Същото важи и по отношение на ловния туризъм – въпреки добрите природни дадености и наличието на едър и дребен дивеч в широколистните гори в региона, няма изградени традиции и целенасочено привличане на туристи, любители ан лова.

През пролетно - летния сезон, има възможност за туристически разходки, спортно ориентиране, както и скално катерене. Община Елена разполага с осем полигона за спортно ориентиране и това я прави най-богатата на спортни полигони в България. До хижа „Буковец” има възможност за скално катерене. В същото време са обозначени и се поддържат 9 пешеходни маршрута с различна степен на трудност и продължителност:

Таблица 1: Пешеходни туристически маршрути

№	Туристически маршрут	Продължителност
1	село Мийковци-село Атларци-село Мийковци	2 часа
2	град Елена-село Багалевци-дървото „Слона”	3 часа
3	град Елена-„Христовски водопад”-град Елена	3:30 часа

4	село Мийковци-връх „Голяма турла”-„Хайдушки кладенец”-село Костел	3:30 часа
5	град Елена-село Търкашени-село Дърлевци-ханче „Боаза”	4 часа
6	град Елена-„Марков камък”-„Раев камък”-град Елена	4:30 часа
7	град Елена-село Вълчевци-язовир „Йовковци”-Къпиновски манастир	5 часа
8	село Мийковци-връх „Чумерна”-хижа „Чумерна”-село Мийковци	6 часа
9	село Мийковци-хижа „Чумерна”-хижа „Буковец”-село Мийковци	7 часа

Таблица 2: Изградени туристически екопътеки

№	Екопътека	Продължителност	Дължина
1	с. Стойчевци – с. Драгоноскавци – с. Шумка – м. “Раев камък”	2 часа	4 км
2	моста на яз. Йовковци – м. “Градището” – с. Садината – с. Багалевци	1,5 часа	3 км
3	гр. Елена – м. “Ушите” – м. “Голяма чука” – м. “Раевски валог”	1,5 часа	3 км

В допълнение към тези пешеходни маршрути и поддържани екопътеки, в околностите на селата Дрента и Мийковци са изградени кътове за отдих, които са оборудвани с пейки, маси и беседки, има изградени и огнища.

Като турситически атракции са се развили местността “Водопада” на река Мийковска, както и местността “Слона”, където се намира вековен дъб във формата на слон. Релефът и обусловените от географското положение климатични особености балгоприятстват наличието на богата горска растителност. На територията на Община Елена се срещат редица широколистни видове, като дъб, габър, бук, липа и др. За региона са характерни също и бряст, клен, череша, круша и др., както и храсти – глог, шипка, дрян.

Благодарение на добрите предпоставки и развитието на широколистни гори, се срещат различни видове дивеч, като най - разпространени от едрия дивеч са сърната и благородният елен, а от дребния – заек, яребица, пъдпъдък и др. Тези природни предпоставки обуславят капацитета за развитие и на ловния туризъм в региона.

Особено богато е птичето разнообразие в по-високите планински части, където се срещат ястреби, соколи и други едри птици.

2. Културен туризъм: културно - исторически ресурси

Съществуват редица природни забележителности на територията на Община Елена, свързани с културно-историческото наследство на региона, както и с националния фолклор. На около 3 км от гр. Елена се намира т.нар. “Марков камък”, който се свързва с легендата за героя от фолклора Крали Марко. Крали Марко е син на прилепския деспот Вълкашин Мърнявчевич, който около 1366 година е обявен за съвладетел на Сръбското царство с титла крал. След смъртта на Вълкашин, Марко

Мърнявчевич наследява кралството, но става васал на османския султан. Участва в Косовската битка на страната на Мурад I, заедно с Константин Драгаш. Убит е в битката при Ровине между османските турци и влашкия войвода Мирча Стария. Легендата за Крали Марко е една от най-разпространените в българската народопсихология. Образът му е хиперболизиран, като в него народът възпява своя светъл идеал за юначна личност, чийто свръхестествени качества проправят пътя към свободния, независимия и справедлив живот.¹

“Ханче Боаза”, разположено на 8 км от общинския център – гр. Елена, е съхранено в духа на характерните от миналото страноприемници и е отворено за туристически посещения. В северната част на Общината се намират и останки от крепост, строена в периода V-VI в. – “Братовановград”. В тази местност е открита колективна находка от медни монети, която датира от времето на император Йоан Цимисхи (969-976 г.).

Културно-историческото развитие на региона води до изграждането и съхранението на редица архитектурни паметници, като броят им на територията на Община Елена е 420. Значителна част са обявени за архитектурни паметници с национално значение, като например: “Часовниковата кула”, православните църкви “Св. Никола” с характерни стенописи и църквата “Успение Богородично”. Църквата “Успение Богородично” се намира в един и същи двор с църквата “Св. Никола”. Построена е на мястото на стар параклис, като строежът започва през 1836 г. и е завършен през 1837. Стоителството ѝ е дело на майстор Михо, от махала близо до Елена. Цялата постройка със солидното и изграждане и обработка на материала, художествено изпълнение на детайла и особено вътрешното пространствено решение е огледало не само на повишеното самочувствие на гражданите, но и на голямото строително майсторство и конструктивна смелост на еленския майстор. Храмът е един от най-значителните представители на българската архитектура през периода на Възраждане (XVIII в. - XIX в.) Църквата е втора по големина в северна България.

Църква “Свети Никола” е най-старата в града, според историческите източници тя е съществувала в началото на XVI век. Църквата е съхранявала множество уникални ръкописи и пергаменти, както и запазените до днес зографски ръкописи. През април 1800 година, Гергьовден, църквата е опожарена, а заедно с нея са изгорели и голяма част от ценните документи. Обновена е в сегашния си вид през 1804 година със средства на по-заможни граждани и с труда на населението. Постройката е възстановена тайно, без позволение на турските власти за 40 денонощия. Основите на постройката са вкопани под земята, на което се дължи специфичната акустика, използвана и в днешно време от голям брой църковни хорове. Важно културно-историческо наследство са и стенописите в църквата, чиято реставрация продължава до края на XX в. Външно нейната архитектура е непретенциозна, почти незабележима, а интериорът ѝ е богато украсен в хармония с ортодоксалните схващания за храма като огледало на човешката душа.

Важна местна забележителност е къщата-музей “Иларион Макариополски. Къщата е обявена за паметник на културата с национално значение. Това е родното място на борецът за църковна независимост Иларион Макариополски, брат му Никола Михайловски- виден книжовен и просветен възрожденски деец и неговият син- поетът сатирик Стоян Михайловски. През 1863 година, в една от стаите е основано еленското

читалище "Напредък", което има голям принос за развитието на възрожденската култура. Освен историческо си значение, обектът има и висока архитектурна стойност. Тя е от типа на богатите еленски талпени къщи и е строена е около 1710-1715 година от камък и дърво на три последователни етапа на застрояване, които не нарушават единното въздействие на постройката. Сградата е двуетажна, с раздвижен обем и живописен външен изглед- големи стрехи, чардаци, решетъчни прозорци.

"Еленската даскалоливница" е първата българска гражданска постройка в град Елена. Строена е през 1844 година за нуждите на първото българско класно училище, основано от Иван Николов Момчилов. Сградата е двуетажна, изградена от камък и дърво. В приземния етаж са разположени три големи, добре осветени мази, всяка със самостоятелен вход, служили вероятно за дюкяни. Вторият етаж е бил предназначен за учебни цели. Тук се е намирала стаята за учителя, две класни стаи и отделна стая за учебни пособия. Класното училище е било снабдено с всички съвременни учебни помагала, с нова учебна програма и нови педагогически похвати. Учебният процес се издига на високо ниво и подготвя учители, духовни, революционни и политически дейци, взели активно участие за възстановяването и издигането на Българската държава. Еленската Даскалоливница изпраща като учители свои възпитаници в 61 града и 31 села в страната и извън границите и. Основател на класното училище е Иван Николов Момчилов (1819-1869)- бележит български възрожденски учител, преводач, автор на редица учебници и учебни пособия. Автор на "Грамматика на новобългарския език" (1868), в която залягат основите на Търновската книжовна школа. Сградата е паметник на културата с национално значение. Реставрирана е през 1963 година като изцяло е запазен външният облик и са направени известни адаптации във вътрешната част с оглед уреждане на музейна експозиция на тема "Елена през епохата на Възраждането".

Специфична черта на архитектурните паметници в Община Елена е групирането им в няколко т.нар. ансамбъла, в зависимост от еднаквостта на фасадите и съобразяването на постройките с общия замисъл на конкретната улица. Горепосаните забележителности се оформят в културно - исторически ансамбъл наречен "Музеен комплекс "Даскалоливница"". Комплексът се състои от шест сгради и две църкви – "Св. Никола" и "Успение Богородично". Всички сгради в комплекса са обявени за паметници на културата и са тясно свързани с историята на региона.

Културно-историческото наследство на Община Елена е тясно свързано с бита и поминъка на Възрожденските балкански градове и райони и характерните за този бит занаяти. В началото на XVIII век силно развито е копринарството, скотовъдството, абаджийството, кожухарството. Един от най-силните еснафи в Елена е имал френктерзии, които шиели опънати "френски" дрехи от тънко изпреден домашен шачк или от европейско сукно

Символ на занаятите в Елена е грънчарството, което произтича от керамиката на Търновската школа. За нея са характерни цветните керамични изделия с флорални и зооморфни елементи. В своето "Землеописание" Неофит Бозвели посочва, че в Елена имало 26 "грънчарски фабрики" (XIX век). Традициите на занаята са запазени и днес.

Вторичен занаят в региона е дърворезбата, която се развива на базата на дърводобива и дърводелството. Дърворезбата на територията на Община Елена се развива като художествен занаят под влиянието на Тревненската школа и отразява естетическите и творчески умения на майсторите. С дългогодишни традиции и характерно за региона е и дюлгерството (строителство), за което свидетелстват многобройните архитектурни забележителности и паметници, съхранени до днес. Към

средата на XIX в. на днешния площад "Христо Ботев" имало 12 златарски дюкянчета и мястото се наричало "Куюмджийската чаршия".

По отношение на възможностите за културен туризъм, редица от селските читалища предлагат програми (в селата Константин, Беброво, Руховци, Марян, Чакали, Костел и др.), като читалище "Напредък" в гр. Елена предлага различни художествени програми, възплъщаващи фолклорни традиции и мотиви, стари градски песни, модерен балет и театър.

В Община Елена традиционно се организират и провеждат различни спортно-туристически мероприятия, които имат потенциал да бъдат допълнително развити и да се превърнат в характерен и уникален туристически продукт. Така например всяка година в селата Константин и Яковци се организират конски кушии на Тодоровден. По повод събори и празници в общината се провеждат народни борби. По традиция, в края на м. юли всяка година се организира поход до Къпиновския манастир, като трите "лъча" на похода – пешеходен, вело и авто, се събират в манастира за поклонение. През юли се провежда и Празника на Еленския балкан, в рамките на два дни. Първият ден включва туристически поход и колокрос от с. Мийковци до връх Чумерна, където се провеждат различни игри и състезания. През втория ден е съборът на самодейните състави от клубовете на пенсионера „На юг и север от Балкана”. 5-ти декември е ден на поклонение пред загиналите за освобождението на гр. Елена по време на Руско-турската война. Това историческо събитие се свързва с масовото напускане на местни жители, известно като "бягането". В тази връзка, датата се чества всяка година с организирането на щафета.

3. Местни селскостопански продукти

Прочутият **Еленски бут** е месен деликатес - солен и сушен свински бут, приготвян само в района на град Елена. Месото на еленския бут има уникален и специфичен вкус. Приготвя се в условията на специфичните климатични особености на Еленския балкан. Подобен деликатес, освен в България, се прави в Италия (**прошутто**), в Испания (**хамон**) и в Германия. Някои типове прошутто в Италия са „запазена марка“, например като "Prosciutto di Parma" (бут от град Парма). Технологиията на приготвянето не е сложна и не съдържа особени тайни. След като се заколи прасето, то се опърля и изстъргва, докато се премахне всичката четина. Отделят се бутите и плешките от животното (предните и задните крака). Точното оформяне е според желанието на стопанина и майсторлъка на касапина. След това двата бута и двете плешки се осоляват много добре и се постават на дъното на "постав" - специална бъчва за съхранението им. В солта те престояват около 40-45 дни. След това осоленото месо се изважда и оставя да съхне. Технологиите на съхранение са различни. В миналото бутите са поставяни в добре претъпкано **царевично брашно** или покривани с филм от **варно мляко**. Използват се и специално ушити за целта торби от **тензук** или поставяне в дървени контейнери с гъсти мрежи вместо стени ("мухарници"), като правило поставени на проветриво място, където чистият планински въздух да довърши работата по изсушаването и консервирането. Целта е да се попречи на **мухите** да снасят яйцата си върху него.

В много от махалите около Елена, в по-стари времена, бутите са оставяни на съхранение в стаите (**собите**), в които се е палел ежедневиият домакински **огън** и по такъв начин се е постигало и известно **опушване**, придаващо на месото още по-пикантен вкус. Подобна технология с **борови** клонки се ползва и до днес в планината

_____ в Южна Германия. Интересно е също, че климатът, видът на бутите и технологията там са много подобни.

Традициите в приготвянето и съхранението на еленския бут са предимно семейни, а не регионални, и дори в няколко съседни къщи от една улица могат да се срещнат сериозни "технологични" разлики. Специалитетът на Костадиновите къщи - плато "Балкания" е вкусно предложение на меса и пресни горски гъби, поднесени на дървен плод със зрял лук и пресен магданоз

"Отлежалата Еленска Сливово Ракия" се произвежда от здрави и добре узрели плодове от различни сортове сини сливи, отглеждани в района на град Елена. Отглеждава в дъбови бъчви, притежава сламеножълт цвят, фин аромат и хармоничен вкус. Тя е един от силно развитите местни селскостопански продукти.

Предвид георграфските и климатични условия в региона, съществуват предпоставки за развитието на билкарство и гъбарство. Българската народна медицина води началото си от времената на траките, славяните и прабългарите. За мнозина съвременни хора билките са отживелица, но тяхното благотворно влияние върху здравето на човека е факт, както и тяхната достъпност в Еленския балкан. Много от народните лечители и туристи събират билки в района през различни периоди от годината, когато техните свойства са най-полезни. Срещат се бяла акация, бръшлян, бял пелин, бял равнец, глухарче, глог, живовляк, жълт кантарион, иглика, змийско мляко и др. В същото време се намират и преработители на горските плодове: къпини, малини, черна боровинка, горска ягода и др.

На територията на общината се срещат и ред горски гъби, които са сред най-желаните съставки на редица предлагани ястия. В Еленския балкан могат да бъдат намерени представители на следните видове горски гъби: булница, манатарка, пачи крак, сърнела, печурка (горска и полска), гигантска пърхутка, челядинка и др.

Географското разположение на Община Елена и природните ресурси, в съчетание с богатото културно-историческо наследство и съхранените архитектурна паметници, създават предпоставки за развитието на различни форми туризъм – природен, еко, ловен, исторически, културен и др. Предвид наличието на разнообразни туристически ресурси, съществува възможността за развитието на характерен за региона туристически продукт, който да съчетава природните дадености на територията със спецификата на културно-историческото развитие, традиции и паметници.

III. _____ Туристически услуги и инфраструктура

1. _____ Обекти за настаняване и заведения за хранене и развлечения

Към 2009 г., на територията на Община Елена са разположени следните обекти за настаняване и хранене, притежаващи съответната категоризация:

Таблица 3: Обекти за настаняване – капацитет и местонахождение

№ по ред	Вид на обекта	Капацитет легла	Местонахождение
1	Хотел "Елена" **	120	гр. Елена, ул. "Ил, Макариополски" №1

2	Семеен хотел "Централ"***	24	гр. Елена, ул."Ст.Михайловски" №4
3	Бунгала **	8	с. Стойчевци
4	Бунгала **	8	с. Шилковци
5	Костадиновите къщи ***	18	Гр.Елена, ул."Чукани"
6	Къща „Пъргавелови” *	11	с.Яковци № 19
7	Самостоятелни стаи „В Калевата къща”*	10	гр. Елена, ул."Хаджи Сергей" № 2
8	Самостоятелни стаи „Хъшове” **	10	гр. Елена, ул."В. Левски" № 5 А
9	Къща „Криси” *	6	С. Вълчевци
10	Бунгала **	16	С.Чакали
11	Семеен хотел „Тара”***	14	гр. Елена, ул."Ст.Михайловски" №1
12	Къща "Дядовата Къща" **	5	гр. Елена, ул."Г. Сава Раковски" №18
13	Къща „Рай” **	8	С.Палици № 13
14	Къща „Янакиеви” *	6	С. Баевци
15	Къща „Двете реки” **	13	с. Мийковци
16	Семеен хотел ”Трухчеви” **	30	С. Вълчевци
16	Къща „Марянката къща” **	8	С.Марян № 47
18	Жидовската къща **	7	С. Търкашени № 29
19	Къща „Слънчево утро” **	8	С. Търкашени № 8
20	Къща „Райски кът” **	15	С. Багалевци № 4
21	Къща „Ханче Яковци” ***	14	С. Яковци № 10
22	Самостоятелни стаи „Импресия” ***	3	гр. Елена, ул."Ил,Макариополски" № 11
23	Почивна станция **	99	с. Мийковци
24	Самостоятелни стаи „В къща Костови” **	6	с. Мийковци № 32
25	Къща „Сестри Трифонови” **	8	С.Махалници № 1
26	Самостоятелни стаи ”Жорела” **	8	С.Търкашени № 15
27	Къща „Ивелина” *	6	Гр.Елена, ул."Чукани"
28	Къща „баба Дана” **	7	Гр.Елена, ул."Килъжевци” № 8

29	Самостоятелни стаи „Високата порта” *	6	С. Багалевци
29	Къща „Перуника” **	6	С. Каменари № 73
30	Коевата къща **	4	С. Блъсковци
31	Къща Кандафери **	8	с. Мийковци
32	„Терзиевата къща” ***	6	С. Донковци
33	Самостоятелни стаи „Семейство Стоянови**	5	Гр.Елена, ул. Майтанци № 10
34	Къща "Дядовата Къща" **	12	с. Руховци № 72
35	Самостоятелни стаи „В Йорданова къща” **	7	С. Буйновци № 37
36	Самостоятелни стаи „В Багадасаровата къща” **	8	С. Блъсковци № 26
37	Мамината къща *	6	С. Руховци № 174
38	Самостоятелни стаи „При Машко” **	7	Гр.Елена, ул.„Шейтани” № 29
39	Семеен хотел „ Пристан в планината” ***	18	С. Шилковци
40	Семеен хотел „Свети Георги” **	15	Гр.Елена, ул.„Чукани” № 15
41	Къща”Старата къща” **	14	С. Баевци № 23
42	Семеен хотел ***	30	С. Костел
43	Самостоятелни стаи *	6	С. Баевци
44	Къща „Свети павлос” ***	16	гр. Елена, ул.„Оборище” № 28
45	Самостоятелни стаи „В Даневата къща” **	10	С. Яковци
46	Къщи „Елица” ***	23	С. Средни колиби
47	Самостоятелни стаи „В Калевата къща” *	10	Гр.Елена, ул.„ Х.. Сергей” № 2
48	Самостоятелни стаи „Стефани” *	6	Гр.Елена, ул.„П. Ю. Тодоров” 12
49	Самостоятелни стаи „Равеста” **	9	С. Руховци № 169
50	Семеен хотел „Усоето” ***	56	Гр.Елена, ул.„Шейтани” № 13
51	Йовчевата къща***	10	Гр.Елена, ул.„Кильжевци” № 10
52	Къщи „Еленски ритон” ***	40	С. Средни колиби

53	Самостоятелни стаи „ В Разсукановата къща” **	6	Гр. Елена, ул. ”С. Катрафилов” № 36
54	Къщи „Буйновски ливади” ***	20	С. Буйновци
55	Самостоятелни стаи „Рувена” **	7	Гр.Елена, ул. ”Чучур” №18
56	Самостоятелни стаи „В Минчевата къща” ***	8	Гр.Елена, ул. ”Шейтани” № 26
57	Хотел „Елени палас” *	55	Гр. Елена, ул. ”Ив. Кирилов” № 6
58	Хотел "Ханче Боаза" **	52	на 7 км. северно от гр.Елена

Обектите за хранене, тяхното местонахождение и капацитет са както следва:

Таблица 4: Обекти за хранене, местонахождение и капацитет

Вид на обекта	Местонахождение	Капацитет	
		на закрито	на открито
Ресторант "Елена" **	гр.Елена, ул. "Ил. Макариополски" № 1	100	20
Бирария "Елена" **	гр.Елена, ул. "Ил. Макариополски" № 1	30	24
Механа "Национал" **	гр.Елена , ул. "Ил. Макариополски" № 32	50	60
Механа "Кюшето" **	гр.Елена, ул. "Й. Йосиф Брадати" № 11	20	5
Механа "Трухчев" **	гр.Елена, ул. "Ив. Кирилов" № 4	20	-
Механа „Рай” **	Гр. Елена, ул. ”Д-р Хр. Момчилов” № 2	50	50
Механа „Усоето” **	Гр. Елена, ул. ”Шейтани” № 13	50	40
Снек – бар **	С. Чакали	20	10
Пицария „Елена” *	Гр. Елена, пл. „Хр. Ботев”	20	50
Снек – бар **	С. Шилковци	28	30
Снек-бар **	Гр.Елена, ул. ”Чукани” № 38	24	50
Ресторант **	С. Костел	60	-
Снек – бар „Чучур” **	Гр.Елена, ул. ”Чучур” № 1 Б	38	
Ресторант „Еленски ритон” **	С. Средни колиби	58	64
Снек – бар „ Агънцето” **	гр.Елена, ул. "Й. Йосиф Брадати" № 13	20	16
Ресторант „Елени палас” **	Гр.Елена, ул. ”Ив. Кирилов” № 6	80	20
Снек – бар „Стария дъб” *	Гр.Елена, ул. ”Синджирци”	30	20

На 25 обекта за настаняване с над 200 легла предстои категоризация. На територията на ДЛ - Елена и ДЛ - Буйновци се предлага ловен туризъм.

Към настоящия момент, обектите за настаняване в Общината са увеличили броя и/или категоризацията си. Общият брой на категоризираните обекти за настаняване на територията на общината е 58. Така например, справката за обекти за настаняване към края на 2008 г. показва значително увеличение в броя на наличните бази от тип хотел/хотелски комплекс:

Таблица 5: Обекти за настаняване тип хотел/ хотелски комплекс

Обект тип хотел/хотелски комплекс	Категоризация
хотел “Елена”	2 звезди
комплекс “Ханче Боаза”	3 звезди
комплекс “Ханче Яковци”	3 звезди
семеен хотел “Балкански рай”	3 звезди
хотелски комплекс “Тихия кът”	2 звезди
хотелски комплекс “Усоето”	2 звезди
хотел “Пристан в планината”	2 звезди
комплекс “Трухчевата къща	2 звезди
семеен хотел “Свети Георги”	2 звезди
семеен хотел “Тара”	2 звезди
семеен хотел “Централ”	2 звезди
почивна станция	2 звезди
хотел “Елени палас”	3 звезди

Драстично се повишава броят на обектите тип “къщи” (26) и комплекси със “самостоятелни стаи” (19), като като класификацията им варира от категория една до категория три звезди. Тези тенденции свидетелстват за потенциала на туристическия сектор в региона и стремежа на местното население да оползотвори благоприятните природно-исторически дадености за развитието на туризма като основен икономически сектор. Продължават да преобладават обекти категория 2-3 звезди, което е показателно за типа туризъм, в развитието на който Община Елена има конкурентно предимство – алтернативен, немасов туризъм, без насоченост към изграждане на големи и луксозни комплекси.

Към 2006 г. , в Община Елена съществуват 26 категоризирани заведения за хранене и развлечения, като най-често са срещани заведения тип кафе-аперитив (преобладаващата част от които категория две звезди) и пивници (преобладаващо категория една звезда). Основната част от тези заведения са съсредоточени в гр. Елена, където са разположени:

- ресторант
- 5 механи
- снек-бар
- кафетерия и кафе-сладкарница
- 4 кафе-аперитива
- 3 пивници
- бирария
- дискотека

Останалите обекти са заведения тип “пивница”, категория една звезда, намиращи се в селата Майско, Константин, Беброво, Чакали и Дрента, както и снек-бар категория две звезди в с. Мийковци.

Към края на 2008 г., броят на механите и тяхната категоризация се запазва, като и петте обекта са разположени на територията на гр. Елена. В града функционират 9 кафе-аперитива, 8 от които категория две и един категория една звезди. В гр. Елена има кафе-сладкарница, кафе-бар и бар – категория две звезди. Броят на пивниците и тяхното разпределение по населени места остава непроменен. Извън територията на града, освен снек-бара категория две звезди в с. Мийковци, вече функционират и снек-бар “Чакали” в с. Чакали и снек-бар “Лъки” в с. Долни Марян, като и двете заведения за категория две звезди.

От гледна точка на възможностите за хранене на туристите, гости на Община Елена, всеки по-голям обект за настаняване – хотел, хотелски комплекс, както и обектите тип “къщи” разполагат със собствено заведение за хранене. Възможности за хранене се предоставят и в обектите тип “самостоятелни стаи”, като при заявка от туристите, домакините поемат ангажимент за приготвяне на храна, включително осигуряване на пакет тип “пълен пансион” за гостите. Този тип туризъм е изключително привлекателен за туристите, тъй като базата на настаняване и изхранване на туристическите групи има характерен семеен елемент, като ролята на собствениците е на домакини, които са готови да създадат всички удобства за своите гости. Наблюдава се изграждането на трайни традиции и повтаряемост на посещаемостта на обектите за настаняване в Община Елена.

2. Развитие на туризма - участие в проекти и програми

На територията на Община Елена са реализирани редица проекти, в това число свързани с кандидатстване към финансиращи механизми и програми, насочени към развитието на туризма и популяризирането на алтернативния и устойчив туризъм. През 2000 г. е изпълнен проект “Усъвършенстване и модернизиране формите на екотуризъм в Община Елена по маршрут гр. Елена – с. Мийковци - връх Чумерна”, финансиран от Министерство на околната среда и водите (МОСВ) и Националния фонд за опазване на околната среда. Целите на проекта включват подобряване на туристическата инфраструктура и създаване на условия за привличане на туристически поток към региона по време на зимния сезон. В резултат от изпълнението на проекта са почистени и маркирани над 45 км пешеходни маршрути, има изградени и маркирани пътека за колокрос и ски-бягане. В рамките на този проект са изградени ски-пистата край с. Мийковци, както и кът за отдих близо до същото село, покрай брега на р. Боровищица.

Проект “Усъвършенстване на формите на устойчив планински туризъм в околностите на село Дрента” е изпълнен през 2001 г., отново с финансовата подкрепа на МОСВ и Националния фонд за опазване на околната среда. Основна цел на проекта е да се подобрят формите на екотуризъм чрез подобряване и изграждане на туристическа инфраструктура край с. Дрента. В рамките на проекта е изграден описания по-горе кът за отдих, като резултатите включват още почистване и маркиране на пешеходни маршрути и маршрути за конна езда, както и изграждане на санитарни възли на съответните места.

В рамките на проект “Красива България”, през 2004 г. на територията на Община Елена са извършени благоустройство и ремонти дейности на следните обекти: ремонт

на фасадата и покрива на Автогара – гр. Елена; ремонт на фасада и покрив на Районен съд; извършен е ремонт на църквата и камбанарията на църква “Рождество на Пресвета Богородица”; извършени са ремонти дейности на фасадите на общинска сграда на площад “Иларион Макариополски”, както и на училището в с. Майско. Тези дейности са свързани, както с подобряване на жизнената среда и подобряване на функционалността на обектите, в това число чрез улесняване на достъпа за хора с увреждания, така и с естетическото облагородяване и повишаване привлекателността на региона.

Община Елена е участник и в програмата “Обществен форум” на Швейцарската агенция за развитие и сътрудничество, реализирана в България от Сдружение “Балкан Асист” и Фондация за реформа в местното самоуправление (ФРМС). Община Елена участва с четири одобрени проекта, които се изпълняват съвместно с Община Котел и са финансирани от Швейцарската агенция за развитие и сътрудничество чрез ФРМС и Национален фонд “Култура”. Проектите имат за цел да допринесат за съхраняването и популяризирането на културно-историческото наследство в двете общини и са реализирани в периода юли-октомври, 2007 г., както следва :

I. Създаване на културен маршрут “Пътят на овцата”, на стойност 72 400 лв.

II. “Отворени работилници”, проект, предвиждащ организирането на обучение в традиционни за региона занаяти (като грънчарство и дърворезба) за деца по време на лятната ваканция, на стойност 11 600 лв.

III. “Културни съкровищници – Елена и Котел”, предвиждащ издаването на пътеводител на три езика, свързан с културно-историческото наследство на региона, на стойност 10 100 лв.

IV. Създаване на мрежа от младежки фолклорни етно студиа, с цел проучване, описание и съхранение на културно-историческото наследство на етносите на територията на двете общини Елена и Котел, на обща стойност 17 900 лв.

Може да се заключи, че в Община Елена системно се съсредоточават усилия и ресурси, свързани с устойчиво развитие на туризма и развитието на алтернативни форми на туризъм. Общината участва активно в различни програми и проекти, като има значителен опит, натрупан в изпълнението на проекти, както индивидуално, така и в сътрудничество с други общини и институции. Към настоящия момент, не е реализиран друг проект в пряко сътрудничество между Община Елена и институция/орган на публичната власт от чужбина, свързан с развитието на туризма, освен текущия проект “Подкрепа за устойчиво развитие на туризма в Община Елена чрез обмен на най добри практики за интеграция на културното и природно наследство”, осъществяван с финансовата подкрепа на ОП “Регионално Развитие”.

3. Информационни и рекламни дейности. Посещаемост

3.1. Информационни и рекламни дейности

На територията на гр. Елена са поставени две информационни табла-схеми, които са общодостъпни. На първата са представени забележителностите, заведения за хранене и развлечения, места за настаняване и институции, разположени в централната част на гр. Елена. Второто табло предоставя информация за туристическите маршрути в Общината. И двете информационни табла са поставени в центъра на града. В рамките на проект “Красива България” са изготвени и монтирани указателни табели, насочващи към паметниците на културата в гр. Елена. В гр. Елена има изграден Туристически

информационен център през 1999 г. , който, към настоящия момент функционира, след временно прекратяване на дейността. Центърът се намира на главната улица в гр. Елена, като там посетителите могат да получат подробна информация, свързана с обектите за настаняване, заведенията за хранене и развлечения, природните и културно-исторически забележителности , както и за туристическите маршрути и екопътеки в региона. На туристите се дава информация и за традиционните и предстоящи културни, спортни събития и други празнични прояви.

По отношение на рекламните дейности, през 1999 г. , с финансовата подкрепа на Министерство на икономиката, е издадена рекламна брошура на три езика – български, английски и немски, съдържаща информация за културно-историческото наследство, природните забележителности, бита и традициите в региона, както и информация за заведенията за хранене и развлечения и обекти за настаняване. През 2003 г. е издадена рекламна диплома, съдържаща подобна информация. През 2004 г., по повод участието на Община Елена в туристическата борса “Ваканция-04”, е издадена туристическа карта на Общината, с информация за местата за настаняване, туристическите маршрути и еко-пътеки, атракции, свързани с културно-историческото наследство, както и съдържаща някои полезни телефони. Всички тези инициативи са допринесли за постоянно увеличаващият се брой на туристите в общината.

Към настоящия момент, Община Елена има изграден и редовно актуализиран уеб-сайт - www.elena.bg , който съдържа подробна информация за населението, историята, икономиката на региона, както и за туризма. На сайта на Общината лесно могат да бъдат намерени детайли за обекти за настаняване, туристически атракции, природни забележителности, еко маршрути и др. Сайтът съдържа и подробна информация за видовете билки и гъби, които са разпространени на територията на Община Елена, както и ползени съвети за тяхното събиране. Значителна част от информацията е преведена и на английски език.

Може да бъде заключено, че, въпреки положителните мерки във връзка с развитието на информационни и рекламни дейности, популяризиращи туристическия потенциал на Община Елена, тези мерки са твърде недостатъчни и дребномащабни. Съществува необходимост от обособяването на функциониращ туристически център, както и от монтирането на повече информационни табла, съдържащи по-подробна информация. Във връзка с рекламните дейности, необходимо е изготвянето и редовното разпространение на рекламни брошури и материали, съдържащи информация за природните и културно-исторически атракции в региона. Биха могли да се обсъдят и да се идентифицират най-подходящите форуми и/или мероприятия, където да бъдат съсредоточени рекламните дейности, така че да бъде достигната ефективно широката публика и да бъдат привлечени туристи в региона. По отношение на интереса на сайта на Община Елена, недостатък представлява фактът, че значителна част от информацията, в това число малка част свързана с туристическите услуги (например, автобусни разписания), е на разположение само на български език.

3.2. Посещаемост

Официална статистика за броя и структурата на посещенията по националност на територията на Община Елена се води след влизане в сила на промените в Закона за туризма през 2003 г. С въвеждането на тези промени, хотелиерите, собственици на обекти, категоризирани по Закона за туризма, са длъжни да предоставят информация за

реализираните нощувки според националността на туристите. От началото на водене на статистика, се забелязва увеличение в посещаемостта, в това число от страна на чужди туристи. Според първите данни от 2003 г. за годината са реализирани 5648 нощувки, от които 47 са чужденци. През следващата 2004 г., само за периода до края на септември са реализирани 5602 нощувки, от които 69 – чужденци. През 2003 г. Музейният комплекс в гр. Елена е посетен от 7550 посетители, от които 150 чужденци. За сравнение, до края на септември 2004 г., комплексът отчита 7436 посещения от туристи, от които 300 са на чужденци.

По отношение структурата на посещенията и дължината на престоя, средната продължителност е 2 дни, като преобладаваща част от туристите са семейства на средна възраст, както и ученически групи. Заетостта е сезонно изразена, предимно през лятото, както и през празнични и почивни дни.

Официалната статистика, водена от 2003 г. във връзка със структурата на посещенията в Община Елена, сочи за нарастващ интерес към региона, както от страна на българските, така и от страна на чужди туристи. Структурата по възрастов признак показва, че най-голям интерес към района проявяват хора в активна възраст. Този факт е показателен за потенциала в развитието на алтернативни туристически дейности, например такива, свързани с еко-туризъм, вело туризъм, организирането на спортно-туристически мероприятия и др.

IV. Институции, отговорни за развитието на туризма

Водеща роля за развитието на туризма в региона има Общинска администрация Елена, която отговаря за формулирането и прилагането на политика в сферата на туризма и идентифицирането на краткосрочните и дългосрочни приоритети в сектора. Общинска администрация Елена отговаря за подготовката и реализацията на Общинска програма за туризъм, както и за прекатегоризацията на туристическите обекти. На територията на Община Елена има две нестопански организации, развиващи основната си дейност в сферата на туризма. Това са Местния съвет по туризъм и Туристическо дружество “Чумерна”. И двете организации за регистрирани по ЗЮЛНЦ за извършване на дейност в обществена полза и работят, съвместно с Общинска администрация Елена, за развитието на туризма в региона. Туристическо дружество “Чумерна” обединява няколко клуба по интереси, в това число клубове по туризъм, ски-туризъм, спортно катерене, спортно ориентиране и велотуризм.

В тази връзка е създадена Общинска експертна комисия по категоризация, в която участват представители на Общинска администрация, Местния съвет по туризъм и Туристическо дружество “Чумерна”. Създаден е Консултативен съвет по туризъм, като правилник за неговите организация и дейност е утвърден през 2005 г. Съгласно приетия правилник, Консултативният съвет по туризъм отговаря за изработката на програма за развитие на туризма, съгласно приоритетите на националната стратегия и съобразно местните туристически ресурси, като тази програма се представя на Общинския съвет за утвърждаване. Функциите на този орган включват изготвяне на експертни становища по въпроси, които имат важно отношение към развитието на туризма в региона, координация на регионалната реклама в туристическия сектор, както и съдействие при изпълнението на проекти на регионално ниво. Консултативният съвет по туризъм е задължен да провежда заседания поне четири пъти годишно и има следния състав: председател (Кмет на Община Елена или упълномощено лице), секретар (старши експерт “Търговия и туризъм” към Общинска администрация Елена) и шестима членове (двама представители на Общинска администрация и по един

представител на Местен съвет по туризъм, Туристическо дружество “Чумерна”, “Музей на възраждането” и частния туристически сектор).

Към настоящия момент, на територията на Община Елена няма регистрирани или функциониращи туроператори и лицензирани туристически дружества. Освен горе споменатите две неправителствени организации, липсват представителства на други НПО, развиващи дейност в областта на туризма, както и организации, работещи в сферата на опазване на околната среда и организирането на информационни и обучителни дейности, свързани с устойчивото развитие. В Община Елена не са представени и бизнес-ориентирани организации, които да подпомагат развитието на частния сектор, в това число на туристическия бранш и които да партнират на Общинска администрация във формулирането на стратегии за конкурентно развитие на регионалния туристически продукт.

Може да се заключи, че формулирането и реализацията на политиката за развитие на туризма е отговорност в основната си степен на Общинска администрация Елена, както и чрез създадения към нея Консултативен съвет по туризъм. Въпреки че в Консултативния съвет участват представители на двете НПО, развиващи дейност в региона и на частния сектор, представянето и участието на всички заинтересовани страни в процеса на вземане на решения е в твърде недостатъчна степен. Необходимо е да се развие капацитета на частния (хотелиери, собственици на обекти за развлечения и др.) и неправителствения сектор, така че да бъде развита интегрирана стратегия за развитието на устойчив туризъм, вземаща под внимание интересите и приоритетите на всички засегнати страни. Така ще се гарантира оптимална ефективност на взетите мерки и ще се осигури приемственост между взетите решения на ниво община, тяхното приложение и ефект върху целевите групи.

V. Стратегически документи, свързани с развитието на туризма

Съгласно Стратегическите насоки на Европейската общност за сближаване, туризмът е основна мярка за насърчаване на икономическия растеж. Като основен фактор за развитието на туризма се посочва опазването на историческото и културно наследство на страните и регионите.

Според Закона за туризма, в сила от 01.10.2002 г. (обновен през март 2008 г.), туризмът е определен като отрасъл с приоритетно значение за националната икономика.

Обласният план на област Велико Търново (за периода 2006-2012 г.) също залага конкретни мерки, свързани с развитието на туризма на регионално ниво. Някои от тях са свързани с развитието на сектора в Община Елена. Посочва се необходимостта от развитие на икономически ефективен и конкурентноспособен регионален туристически продукт, както и от разработване на цялостна стратегия за дългосрочно развитие на туристическия сектор. В този стратегически документ се поставя за цел разработването на дейности, свързани с развитието на конкретни продуктово-пазарни концепции и приоритетни продукти, както и изграждане и усъвършенстване на институционалната организация. Предвижда се организирането и провеждането на колективни рекламни кампании, както и изграждането на устойчиви партньорства в тези дейности със съседни области и туроператори. Конкретни мерки, предвидена да адресира необходимостта от интегриран подход в туризма на регионално ниво, е формирането на регионална туристическа организация, както и разработката и реализацията на

програма за обучение и квалификация. Основен акцент в Областния план е нуждата да се постигне устойчив баланс между икономическите ползи от туризма и екологичните и социални рискове. За тази цел, се насърчава анализирането на всички възможности, свързани с подготовката на проекти по програми, насочени към съхраняване и валоризиране на природното и културно-историческо наследство, в това число програми на ЕС.

В Общинския план за регионално развитие на Община Елена за периода 2002-2006 г. е посветена цяла глава като основна стратегическа цел е превръщането на туризма в приоритетен отрасъл в икономиката на общината. За постигане на тази цел, в плана са предвидени редица мерки, свързани с подобряване състоянието на инфраструктурата на територията на Община Елена, в това число подобряване на комуникациите и разширяване на телефонната мрежа в населените места от общината. Основен акцент се поставя върху необходимостта от подобряване на екологичните условия и популяризирането на различните форми на туризма – селски, културен, познавателен и др. Предвиждат се и конкретни дейности, насочени към подобряване състоянието на сградния фонд, по-специално на сгради с историческо значение – туристически атракции, като Музейния комплекс, укрепване на църковните храмове на територията на Община Елена, както и ремонт на фасади на различни архитектурни паметници.

В Общинския план за развитие на Община Елена 2007-2013 г. се поставя акцент върху развитието на културно-познавателния, селския и алтернативен туризъм, като се посочва необходимостта от подобряване на маркетинговата стратегия на Общината и квалификацията на човешкия ресурс. Конкретните мерки, формулирани за развитието на туризма като приоритетен отрасъл, включват:

- откриване на подходящи финансиращи донорски програми;
- обмен на ноу-хау и добри практики с други региони;
- следване на Европейските модели и прилагане на Европейските стандарти;
- работа в партньорски мрежи;
- подобряване на качеството на човешкия ресурс;
- отвореност към иновации;
- постигане на високо качество на услугите и конкурентноспособност на туристическия продукт.

Главната цел за развитието на туризма в Община Елена е формулирана в Програма за развитие на туризма в Община Елена (приета през 2005 г.) за *“развитие на интегриран туристически продукт на база природните дадености на Община Елена: екотуризъм и селски туризъм”*. За постигане на тази основна цел са идентифицирани няколко подцели, включващи стимулиране на микро и малки предприятия в сферата на основни и допълнителни услуги, създаване и укрепване на институционалната рамка за развитието на туризма, осигуряване на високо качество на туристическия продукт, както и обезпечаването на туристическия продукт в информационен, интерпретативен и маркетингов аспект. Конкретните мерки, формулирани в Плана за постигане на поставените стратегически цели, включват:

- създаване на Консултативен съвет по туризъм;
- събиране и поддържане на актуална информация относно туристическото предлагане в България;
- учебни посещения в други райони на България;
- обучение на местни предприемачи по еко- и селски туризъм;

- професионални обучения за повишаване на квалификацията на обслужващия персонал;
- изпълнение на функциите на Общинска администрация по Закона за туризма;
- разкриване на Общински туристически информационен център;
- формулиране и реализиране на младежка политика на Туристическото дружество;
- разработване на туристически маршрути в околностите на Елена;
- разработване на кратки лъчеви маршрути в близост до Елена и околните села;
- оживяване на Музея на Възраждането;
- създаването на нови традиции в организирането на специални прояви;
- издаване на печатни информационни материали;
- издаване на рекламни материали;
- популяризиране на Елена на българския туристически пазар;
- популяризиране на Елена чрез Интернет;
- членство в професионални/браншови туристически организации.

Стратегическата програма за икономическо развитие на Община Елена е основен инструмент за формулирането на цялостна дългосрочно ориентирана политика за регионално развитие. В програмата са идентифицирани стратегическите цели в развитието на региона и мерките за тяхното постигане, в съответствие с националните, регионални и общински приоритети, формулирани в релевантните стратегически документи. Туризмът е посочен като сектор с приоритетно развитие (четвърта стратегическа цел в Стратегическата програма е развитието на туристическата индустрия), като визията за развитието на сектора е насочена към превръщането на община Елена в *“място за активна почивка и район, богат на събития и прояви”*. Поставен е акцент върху необходимостта от развитието на разнообразен, качествен и алтернативен туристически продукт, обезпечен с добро информационно обслужване за потребителите, както и с добри маркетингови мерки. В тази връзка, развитието на екологичен и селски туризъм в Община Елена е формулирано като приоритет в областта на политиката в туризма за периода след 2008 г. Стратегическата програма за икономическо развитие надгражда анализа и поставените цели в Програма за развитие на туризма в Община Елена (2005-2007 г.), като се формулират следните основни цели:

- превръщане на Община Елена от курорт с местно в курорт с национално значение;
- допълнително изграждане на инфраструктурата, спрямо анализ на нуждите за развитие на сектор туризъм;
- създаване на целева маркетингова политика за привличане на български и чужди туристи;
- осигуряване на разнообразни форми за отдих, туризъм и спорт за анселението на Община Елена;
- използване на наличните ресурси за развитие на културно-познавателен, екологичен, селски, винен, исторически и религиозен туризъм;
- създаване и доразвиване на традиции за събитийен туризъм – фолклорни фестивали, ежегоден панаир и други културни събития с национално значение;
- разработване на туристическа информационно-резервационна система за нуждите на Общината.

Анализът на стратегическите документи, свързани с развитието на туризма на територията на Община Елена показва целенасоченост и стремеж на Общината да се превърне в конкурента и атрактивна дестинация, на базата на съхраняване и

допълнително развитие на наличните ресурси – природни, културно-исторически и др. За целта, са формулирани редица мерки, които могат да бъдат синтезирани в следните основни аспекти:

- 1) изработване на цялостна стратегия за развитие на туризма;
- 2) подобряване състоянието на материално-техническата база, качеството на предлаганите туристически услуги и атракции;
- 3) подобряване състоянието на техническата и информационна инфраструктура;
- 4) ефективен маркетинг и реклама;
- 5) повишаване качеството на човешките ресурси в туристическия сектор чрез повишаване на квалификацията;
- 6) изграждане и поддръжка на информационна мрежа между туристическите информационни центрове в общината и региона;
- 7) подготовка и изпълнение на проекти по програми на ЕС и дурги донорски механизми.

Успешното изпълнение на тези мерки в голяма степен зависи от ефективността на сътрудничеството между всички засегнати страни – Общинска администрация, представители на бизнеса и неправителствения сектор. По този начин ще се създадат условия за насърчаване на предприемачеството, пшривличане на инвестиции в региона и подобряване качеството на предлаганите услуги.

VI. SWOT анализ на състоянието на туризма в Община Елена

<u>СИЛНИ СТРАНИ</u>	<u>СЛАБИ СТРАНИ</u>
<p>-наличие на разнообразни природни ресурси;</p> <p>-богато културно-историческо наследство;</p> <p>-наличие на специализирани структури и институции (Местен съвет по туризъм, Консултативен съвет по туризъм, туристически информационен център);</p> <p>-натрупан опит в областта на подготовка и управление на проекти, включително такива, свързани с развитието на туризма и запазване на архитектурното и културно-историческото наследство;</p> <p>-наличие на достатъчно и разнообразна (като тип) леглова база;</p> <p>-квалифицирани кадри в специфични области, свързани с туристическия продукт и услуги (планински водачи, инструктори и др.);</p> <p>-наличие на частно английско училище в гр. Елена;</p> <p>-конкурентни ценови нива на предлаганите услуги;</p> <p>-традиции в развитието на туристическия сектор – популярни туристически бази и маршрути;</p>	<p>-липса на изграден интегриран туристически продукт на територията на Община Елена;</p> <p>-недостатъчно развита туристическа инфраструктура;</p> <p>-лошо качество в някои населени места на техническа и информационна инфраструктура (комуникации);</p> <p>-липса на цялостна маркетингова стратегия и добра реклама на възможностите за туризъм в Община Елена;</p> <p>-липса на маркетинг на специфични местни продукти и обособени за тях места (занаяти, кулинарни продукти и др.);</p> <p>-липса на достатъчно достъпна туристическа информация;</p> <p>- ниска квалификация на заетите в сферата на туризма;</p> <p>-липса на езикова подготовка на обслужващия персонал;</p> <p>-забавяне в изпълнението на мерките за категоризация на всички обекти по Закона за туризма;</p> <p>-негативни демографски тенденции –</p>

<p>-традиции в областта на занаятите и обичаите;</p> <p>-наличие на местни кулинарни деликатеси “запазена марка” (еленски бут, еленска отлежала ракия)</p> <p>-традиции във фолклора и художествената самодейност;</p> <p>-липса на големи промишлени предприятия-замърсители в региона;</p> <p>-традиционно добро съжителство между различните етноси, религии и култури на територията на Община Елена.</p>	<p>застаряване на населението, миграция;</p> <p>-загуба на традиции в сферата на занаятите;</p> <p>-замърсяване на коритото на река Еленска;</p> <p>-затруднена поддръжка на чистотата в отдалечените населени места в общината;</p> <p>-недостатъчен финансов ресурс за поддръжка на културните и архитектурни паметници.</p>
<p style="text-align: center;"><u>ВЪЗМОЖНОСТИ</u></p> <p>-развитие на алтернативни форми на туризъм, в това число възможност за развитие на:</p> <ul style="list-style-type: none"> • екологичен туризъм; • селски туризъм; • планински –летен и зимен туризъм; • ловен и риболовен туризъм; <p>-подобряване на материалната база за туристическите атракции – стадиони, басейни, ски-писти, басейни, кортове и др.;</p> <p>-ремонт на пътна и ВиК инфраструктура;</p> <p>-подобряване на туристическата инфраструктура – ски влека, проектиране и маркиране на екопътеки пешеходни маршрути и оборудване;</p> <p>-създаване на дегустационен център за местни кулинарни деликатеси;</p> <p>-организиране на редовни традиционни прояви, свързани с местни обичаи, продукти;</p> <p>-защита на запазени марки за местни туристически продукти;</p> <p>-разработване и прилагане на стандарти за местни туристически услуги;</p> <p>-диверсификация в дейността на Туристически информационен център;</p> <p>-реклама на местния туристически продукт;</p> <p>-повишаване професионалната квалификация и компетенциите на заетите в туристическия сектор.</p>	<p style="text-align: center;"><u>ЗАПЛАХИ</u></p> <p>-екологично замърсяване – корито на р. Еленска;</p> <p>-неудовлетвореност от страна на потребителите на туристическия продукт, произтичащо от състоянието на инфраструктурата и качеството на предлаганите услуги;</p> <p>-липса на инициативност и ангажираност от страна на местната общност(очаквания за отговорност изцяло от страна на Общинска администрация за развитието на туризма);</p> <p>-развитие на еднообразно предлагане в сектора;</p> <p>-стихийно и/или разнопосочно развитие на туризма;</p> <p>-негативни последици в социално-икономически план от глобалната финансова и икономическа криза.</p>

Съществуват възможности за преодоляване и коригиране на редица от слабостите, свързани с развитието на туризма на територията на Община Елена. Така например, наличието на чстно английско училище в града, както и възможностите за

кандидатстване по ОП “Развитие на човешките ресурси”, значително улесняват условията за повишаване професионалната квалификация, както и езиковите компетенции на заетите в туристическия сектор. Във връзка със състоянието на инфраструктурата в общината, Община Елена може да се възползва от ОП “Околна среда”, “Регионално развитие”, както и Програма за развитие на селските райони. В рамките на ОП “Регионално развитие” ще бъдат подкрепяни дейности, свързани, както с обмен на добри практики и междурегионално сътрудничество, така и за подобряване на маркетинга на дестинациите на местно и регионално ниво. Опитът на Община Елена, натрупан чрез изпълнението на текущия проект “Подкрепа за устойчиво развитие на туризма в Община Елена чрез обмен на най добри практики за интеграция на културното и природно наследство” в рамките на Оперативна програма “Регионално развитие”, значително ще повиши капацитета на Общинска администрация за участие в програми. Постигането на специфичните цели по проекта ще допринесе значително за развитието на индивидуализиран местен туристически продукт и изграждане на маркетингова стратегия. Ще се засили информираността на местната общност и ще се насърчи партньорството между всички засегнати страни в процеса на вземане на решения.

VII. Изпълнение на мерките, свързани с развитието на туризма

Наблюдава се изключителна активност от страна на Община Елена за периода 2005-2008 г. в развитието на дългосрочна стратегия и формулирането на стратегически цели за развитието на туризма. Идентифицирани са конкретни мерки, чието изпълнение допринася за превръщането на Община Елена в конкурентна туристическа дестинация, залагаща на уникален туристически продукт, съобразен с принципите на устойчивото развитие. Наблюдението на напредъка в изпълнението на предвидените в стратегическите документи мерки показва, че са положени усилия в редица ключови аспекти.

Важното място на развитието на туризма и по-специално, акцентът върху алтернативните форми на туризъм, във всички стратегически документи, разработени на местно ниво, показва последователност в усилията и стремеж за надграждане на постигнатите резултати. Все още липсва, обаче, изработена цялостна стратегия за развитието на туризма. Освен Програма за развитие на туризма в Община Елена 2005-2007 г., липсва актуализирана програма или план за действие в сектора към настоящия момент.

Във връзка с мерките, насочени към подобряване на материално-техническата база и туристическата инфраструктура, голяма част от проектите, изпълнени на територията на Община Елена през периода 2001-2007 г., допринасят за реализацията на тези мерки. Обновени са фасади на сгради с голямо културно-историческо значение и архитектурни паметници, почистени са пешеходни маршрути и еко-пътеки и др. Продължават дейностите, свързани с категоризация на всички обекти за настаняване, в съответствие с изискванията на Закона за туризма. В тази област, обаче, се наблюдава изоставане и забавяне на процеса.

Недостатъчни са мерките, свързани с подобряване качеството на туристическите услуги на територията на Община Елена чрез повишаване професионалната квалификация и компетенции на заетите в сектора. Необходимо е разработването на

образователни и програми и обучителни мероприятия, така че да се постигне конкурентно качество на услугите и, като цяло, на туристическия продукт.

По отношение на мерките за подобряване на информационната инфраструктура и обслужване, възстановяването на Туристическия информационен център и разширяването и актуализирането на сайта на Община Елена, са от изключителна важност за информационното обезпечаване на посетителите на региона. Ноеобходимо е да се продължи с мерките, насочени към координиране между информационните центрове на местно и регионално ниво. Мерките, насочени към реклама и маркетинг, се изпълняват еднократно и в недостатъчен мащаб или тираж. Към този момент, все още липсва ефективен маркетинг на Община Елена и промотиране на регионалния туристически продукт.

Община Елена е активен участник в различни проекти и програми, включително свързани с развитието на туризма и засилване на междурегионалното и международно сътрудничество. Текущият проект “Подкрепа за устойчиво развитие на туризма в Община Елена чрез обмен на най добри практики за интеграция на културното и природно наследство”, който се изпълнява в партньорство с Община Монтефалко (Италия) и Италианска Търговска Камара – България, е от изключително значение, от гледна точка на реализацията на няколко мерки: обмен на ноу-хау и най-добри практики; развитие на устойчиво сътрудничество с международни партньори и неправителствения сектор; повишаване капацитета на Община Елена за самостоятелна подготовка и изпълнение на последващи дейности в сферата на развитието на устойчив туризъм. Специфичните цели на проекта и предвидените за изпълнение дейности в голяма степен ще спомогнат за реализирането на мерките за идентифициране и развитие на индивидуализиран местен/регионален туристически продукт и подобряване на маркетинга на дестинацията.

VIII. Заключение

В заключение, силните и слабите страни за развитие на туристическия сектор в Община Елена до голяма степен се урівновесяват, като съществуват реални възможности за преодоляване или съществено намаляне влиянието на някои от слабостите. Не съществуват непреодолими външни заплахи в развитието на туризма. За пълната реализация на всички възможности, обаче, е необходимо да се адресират приоритетно вътрешните слабости и пречки.

Географското разположение и съчетанието на туристически ресурси в Община Елена обуславят значителни възможности за развитие на сектора и по-конкретно на селския туризъм в България. Богатите природни ресурси и тяхното настоящо и бъдещо развитие посочват необходимостта от няколко основни типа мерки: на първо място, мерки свързани с маркетинг и реклама на дестинацията и наличните ресурси, мерки свързани с увеличаване на разнообразието на предлаганите туристически услуги (туристическо ходене, катерене, ски ходене, школи по билкарство, гъбарство и др.), и мерки свързани с контрол на качеството на туристическите услуги.

Изключително съхраненото културно-историческо наследство и местни занаяти, представляват огромен ресурс за развитие на туризма в района, като са от особено важно значение за формиране на уникалния туристически продукт на общината. В същото време е необходимо да се заложи и на маркетинга на местните селскостопански продукти, които са познати в страната, но биха могли да се промотират като запазена марка и в чужбина.

Към настоящия момент Община Елена разполага с достатъчно на брой и разнообразни по вид (база на настаняване) обекти за настаняване и хранене. Особено важно значение има и категоризацията на обектите, както и разнообразието на предлагани допълнителни услуги и атракции от страна на туристическия бранш.

Всички природни и културно - исторически дадености на Община Елена, в комбинация с адекватната управленска стратегия и засилена активност от страна на Общинската администрация за използване на възможностите на разнообразни донорски програми, поставят базата за огромно бъдещо развитие на туризма в целия регион. В настоящия анализ на съществуващото състояние се отразяват всички предпоставки за развитието на Община Елена като туристическа дестинация, предлагаща уникален туристически продукт, съобразен със съвременните изисквания за качество на клиентите в туристическия сектор.

VIII. Източници:

- Стратегическа програма за икономическо развитие на Община Елена (2007г.)
- Общински план за развитие на Община Елена (2002-2006)
- Общински план за развитие на Община Елена (2007-2013)
- Областен план на област Велико Търново (2006-2012)
- Програма за развитие на туризма в Община Елена (2005-2007)
- Закон за туризма
- Държавна агенция по туризъм, <http://www.tourism.government.bg/bg/index.php>
- Христов, Валентин, "Българските църкви", <http://www.journey.bg/bulgaria/>
- [Иванов, Йордан](#) (1982). „Избрани произведения в 2 тома“. Съставител и редактор Б. Ст. Ангелов, София.
- Музеи и архитектурни паметници в гр. Елена, http://museum.elena.bg/makariopolski_hause.htm
- Пътеводител в Еленския балкан, <http://www.elena.bg/about/index.htm>
- Елена BUSINESS&TOURISM – Каталог на български и на английски език